

‘Eyes Wide Shut’ Filmi Üzerine

Ender Herdurak (*)

Yüksek Mühendis

Yönetmen: Stanley Kubrick

Tom Cruise: Dr. Bill Harford

Nicole Kidman: Alice Harford

Sydney Pollack: Victor Zieger

Sky Dumont: Sandor Szavost

Todd Field: Nick Nightingale

Julienne Davis: Mandy

Madison Eginton: Helena Harford

Kubrick’in; cinsellik ve psikanalizin iç içe geçtiği bir yolculuk, korkutucu bir rüya analizi olan bu filmi, Sigmund Freud’un çağdaşlarından Psikanalist/Yazar Arthur Schnitzler’in "Traumnovelle" adlı romanından uyarlandı..

Bu film Kubrick filmografisinin en garip ve en muammali yapıtı gibidir. Film sanki bir bulmaca gibi çözülmeyi beklemektedir. Filmin adı bile, insanların, yalnızca detaylara karşı gözlerinin açık, ama derin yapıları ve onların anlamlarını kavramakta gözlerinin ne kadar kapalı ve yetersiz olduğunda vurgulamaktadır. Açıkçası kendini kolay kolay ele vermeyen bir filmle karşı karşıyayız.Yorumlamanın çoğul olması zorunluluğu, bu filmi değişik bakış açıları ile gözlemlememizin imkanını bize sağlayacaktır sanıyorum.

Birinci yorum:

Belki de filmin ana teması buradadır. Bu film, Amerika'da çürüyen yüksek sınıfların teşhir edildiği bir aynadır. Kubrick’in konusundan faydalandığı roman 19. yüzyıl sonu Viyana'sında geçer, film de 20. yüzyıl sonu Newyork'unda.İki şehrin de kendine has bir

aristokrasisi vardır. İkisi de varoluşlarının en dibine kadar yozlaşmışlardır. Dr. Bill Harford gizlice girdiği devasa malikanede bir cinsel aşırılıklar cehennemine girer.

Gördüğü orji, anal, oral ve sadistik sahnelerle doludur. Gördüğümüz kadınların vajina, erkeklerin de penisten müteşekkil olduğu bir maskeler dünyasıdır. Maskelerin ardındaki bu ulaşılmaz sınıf çürüyen ölümlerden ibaret bir güruh gibi durmaktadır.

Kubrick bu filmi hayatının son döneminde çektiği için,"içinde yaşadığı düzeni" bu kadar insafsızca ve "bu kadar apaçık" eleştirebilme becerisini gösterebilmektedir. Belki de Yönetmen bu filmde kendi hayatından bir kesit sunmaktadır.

Derler ki; Kubrick filmdeki masonik/satanist ayin bölümünü yaptığı için, Amerika'daki bu yozlaşmış,çığrından çıkmış yeni aristokrasiyi acımasızca teşhir ettiği için, öldürülmüş, eceliyle ölmemiştir. Belki de bu tarikata, dünyaca ünlü politikacılar, sanatçılar, bankacıların yanı sıra Kubrick de bağlanmıştı. Filmde yönetmenin gerçek ile kurguyu birbirine karıştırması o kadar şiddetlidir ki filmde belirsizlik her yere sızmıştır. Belki de Kubrick bu son filmiyle "ülkesiyle" hesaplaşmıştır aslında...

Filmde görülen ritüeller, Dionysos ayinlerinde aynen gerçekleştirilen ayinlerdendir. Çalınan müziğin tersten olmasıda bunu açıkça göstermektedir. Zamanla, 'Dionysos ve Pan' şeytanın elçileri olarak kilise tarafından lanetlenmişlerdir. Aslında doğanın özü, vahşi insanın her istediğini yaşamadıkça kendini asla gerçekleştiremeyeceğini vurgular... Filmde görülen tarikatın ayininin öncülleri, önce kilisenin içinde heretiklerin ritüelleri olarak, daha sonra da sabbath ayinleri olarak eski çağlardada yapılmaktaydı.

İkinci yorum:

Film gizlenmesi gerekenlerin"teşhirinin" çıkardığı büyük problemleri konu almaktadır. Oyunu hep kuralına göre oynayanların, kurallar değiştiğinde ne hale geldiğini görürüz bu filmde. Bu açıdan Kubrick' in eleştirisi evlilik kurumunun kendisinedir.

Filmi moleküllerine ayırmaya çalışırcasına bir analize girişmek oldukça zor fakat temel mesajları belirleyecek olursak, gerçek ve gerçek dışı arasındaki gelgitlerle, sosyal, psikolojik ve maddesel uyuşturucularla (seks, aile, marihuana, para, kariyer, sanat) bezenmiş hayatların birbirleriyle ilişkilerini gözler önüne sermektedir Kubrick.

Kimimiz sımsıkı kapalı gözlerle gerçeğe tutunarak, kimimiz faltaşı gibi açık gözlerle hayale dalarak yaşamaya çalışırız. Ya da sahnenin tam ortasında maskelerimizi takarak dolanır dururuz.

Alice kocasının ona duyduğu aşırı güvenden şiddetle rahatsızdır. Birlikte marihuana çektikleri bir gece yakışıklı denizci ile yatma fantezisini dile getirir. Alice'in itirafının sertliği Bill'i çileden çıkarır. Alice şöyle der: "Sen bana güveniyorsun ha? O zaman tam bir körsün, "O adam beni bir an için bile isteseydi; seni, çocuğumuzu ve hatta kendi geleceğimi bile feda edebilirdim...". O güne dek karısını aldatmayı aklına bile getirmeyen Bill, bu itirafın ardından sıradışı ihanet arayışlarına girip tam bir kabus yaşar. Öncelikle maske ve pelerini kiraladığı dükkanda bir Lolita ile karşılaşır -ilk cinsel abukluk-. Bu raslantıda, onun da bir sübyancı durumuna düşme ihtimali söz konusudur. Daha sonra sokaktaki gençler ona "homo"der, bu da bir diğer yanlış anlaşılma. Ve Bill sokakta rasladığı, sosyolog bir fahişenin peşinden gider ama fahişe AIDS'lidir. Karısının telefonu onu bu büyük beladan son anda kurtarır, son olarak devasa malikanedeki o inanılmaz orjiye tanıklık eder.

Orji olayı bir açıdanda kuralların önceden konduğu, aşkın yok olduğu, duygusuz seksin hakim olduğu, çıkarları temel alan, iki insanın değil iki maskenin sonsuza kadar bağlanmaları anlamındaki yozlaşmış bir evlilik kurumunu anlatır gibidir. Toplum içinde prestij, geleceğin, düzenin, disiplinin baş şartı olan evliliğin ahlaksız yönü bu ayinde açıkça ortaya serilmektedir.

Ziegler' in partisindeki Macar Sandor Szavost' un (Sky Dumont) söylediği " Sizce de evliliğin en güzel yanı aldatmayı her iki taraf içinde zorunlu hale getirmesi değil mi?" sözü çok şeyi açıklamaktadır.

Filmde mavinin (gerçekliğin) ve kırmızının (gerçek dışılığın) savaşı da yaşanır. Filmin büyük bölümünde kırmızı ve mavi göz alıcı biçimde ve sınırları birbirlerinden kesin biçimde ayrılmış olarak verilir. Filmin sonlarına doğru ise kırmızı ve mavi artık birbirine karışır ve olması gereken dengeye varır. Bill, Ziegler'la konuşmasını bitirdikten sonra eve döndüğünde kırmızı tondaki Noel ağacının ışıklarını kapatır. Rüya bu hareketle sonun başlangıcına gider. Bill'in, masmavi yatak odasındaki kırmızılarla kaplı yataklarında maskeyi görmesiyle birlikte karısına olanları anlatması rüyayı bitirir.

Maskenin nasıl ortaya çıktığı belli değildir, maske sanki yatağın kırmızısından (bilinmeyenden) çıkmıştır. Bill'in ağlamaya başlamasının hemen ardından yapılan kesmeyle birlikte sabah olmuştur ve Alice'in ağlamaktan kızarmış yüzüne sabahın soluk sarısı vurur. Artık mavi ve kırmızı dengeye ulaşmıştır. Kırmızı-mavi birlikteliği renklerin en rahat kullanılabileceği yerde, bir alışveriş merkezinde verilir. Hatta Bill mavi pantolon üstüne kırmızı kazak giymiş, sanki huzura ermiştir.

Karakterlerin kaderin avucunun içinde oluşu Harford çiftinin başına geleceklerin kaçınılmaz bir kader olduğu, filmin başında Bill'e "gökkuşağının sona erdiği yere" gideceğinin söylenmesiyle verilir. Ayrıca Gerçekliğin/Varolma'nın bilinemezliği, bundan sonra da hep böyle kalacağı filmde ısrarla vurgulanır.

Filmde gerçek ve gerçek dışı ayırt edilememektedir, olayların olup olmadığı belli değildir. Aslında sinema da bir çeşit rüya, geçici bir bilinçsizlik hali, bir kendini bırakma durumu değil midir? Filmdeki karakterlerler, kaderlerini yaşarken çaresizce çırpınan, tercihlerinin neredeyse korkunç sonucundan bir şekilde tahrik olan insanlardır. İnsan ruhunun anlaşılmaz karanlık yanları filmde ısrarla vurgulanır. Dış dünya Bill için sanki bir sosyal "snuff" gibidir. Karısına duyduğu bağlılık, oynadığı iyi aile babası rolü, bir fahişenin şehvetli davetiyle paramparça olur. Kendi duyguları ve ihtiraslarının karşısında insanoğlu açıkça acizdir. Son tahlilde seyredeceğimiz, bir rüyayı ve bu rüya aracılığıyla da sadakati ve varoluşu sorgulayan, fantastik öğeler taşıyan çok önemli bir filmidir.

(*) Ender Herdurak 16 Temmuz 2009'da Dergimize yolladığı e-postada kendi özgeçmişini şöyle tarif ediyordu:

İstanbul/Suadiye'de doğdu. Doğa bilimleri okudu.

1979'da İ.Ü.Orman Fakültesi'ni bitirdi.

1964 yılında kurulan ve Onat Kutlar'ın başkanı olduğu İstanbul Sinematek Derneği'nin ilk üyelerinden..

1965den beri sinema kitapları,1982den beri sinema filmleri biriktiriyor.

Şu anda yaklaşık 6000 dvd'lik Türkiye'nin en büyük ve en spesifik film arşivlerinden birine sahip.

8 yıldır psikanaliz, 2 yıldır da''Lacancı Psikanaliz Açısından Film Analizi'' üzerine çalışıyor.

Mart 2007 de 8 arkadaşı ile birlikte''Lacan ve Sinema Gurubu''nu kurdu.

Gurup ilk gösterimini, Bilgi Üniversitesi Öğretim Görevlisi Bülent Somay, Psikiyatrist Dr. Özden Terbaş, Psikiyatrist Dr. Cemal Dindar'ın katılımıyla Ridley Scott'ın Alien (Yaratık) 1979 filmi ile gerçekleştirdi.

Yazıları İçgörü ''Makaleler''de, O.D.T.Ü./PSinema E-Dergisinde, Akıl Defteri E-Dergisinde çıkıyor.

Psikanaliz ve Sinema üzerine geniş bir kitap ve metin koleksiyonu var.